

ÇOCUK VE ERGENLERE YÖNELİK BİR BAĞIMLILIK MERKEZİNE İKİ YIL SÜRESİNCE BAŞVURAN OLGULARIN SOSYODEMOGRAFİK DEĞERLENDİRİLMESİ

A Sociodemographic Evaluation of Cases Applying to a Child and Adolescent
Dependency Centre During a Period of Two Years Attending Ege University
Faculty of Science

Zeki Yüncü¹, Cahide Aydın², Hakan Coşkunol³, Ender Altıntoprak⁴, Ayşe Türkan Bayram⁵

ÖZET

Amaç: EGEBAAM 2003 yılı eylül ayında hizmete girmiş yeni bir bağımlılık merkezidir. Merkezimize başvuran olguların bazı klinik özelliklerini değerlendirebilmek amacıyla bu çalışmayı planladık.

Yöntem: Eylül 2003 Eylül -2005 Eylül arasında polikliniğimize başvuran olguların poliklinik kayıtları tarandı. Toplam 323 olguya ulaşıldı. Poliklinik kayıtlarından elde olunan bilgiler tarafımızca geliştirilen bilgi formuna aktarıldı.

Bulgular: EGEBAAM' a 323 olgu başvurmuştur. Başvuran olguların %88.5' i erkek, %11.5 kız hastalardan oluşmaktadır. Olguların yaşlarının aritmetik ortalaması 16.2 olarak bulunmuştur. Kurumumuza başvuran olguların %52.3' ünün sosyal güvencesi varken, %47.7' ünün sosyal güvencesi bulunmamaktadır. EGEBAAM' a başvuran olguların %94.4' ünün sigara kullandığı, %5.6' sinin sigara kullanmadığını belirlendi. Tüm olguların %93.8' inin sigara dışı madde kullandığını %6.2' sinin ise kullanmadığı belirlendi. Madde kullanım oranlarına baktığımızda en sık kullanılan maddenin sigara olduğu (%94.4) anlaşılmaktadır. Onun ardından sırasıyla esrar (%75.2), inhalan (%53.8), ekstazi (%43.6), alkol (%43.2), benzo (%31.4), kokain (%2.6), hap (diğer) (%1.7), opioid kullanımının (%0.3) olduğu belirlendi. Sigara kullanımını dışlandığında olguların %86.9' unun çoğul madde kullanıcıları oldukları belirlenmiştir. Araştırmamızda yer alan olguların maddeyi ilk kullanma yaşları 13.7 ±2.16 olarak bulunmuştur. İlk tedaviye başvurma yaşları ise 16± 16±1.65 dir. Kullanmaya başlama ile tedaviye başvurma arasında ortalama 29 ±29±23.98 ay gibi bir süre vardır.

Sonuç: Çocuk ve ergen madde kullanım bozukluğu olan kişilerin bazı klinik parametreler açısından (tercih edilen maddeler, madde kullanmaya başlama yaşları, yatış oranları) erişkin madde kullanıcılarından farklı bir hasta grubu olduğunu düşündürmektedir.

Anahtar kelimeler: Madde kullanım bozukluğu, ergen madde bağımlılığı, ergen tedavi merkezi.

ABSTRACT

Objective: EGEBAAM is a new addiction centre that had been in operation since September 2003. We have planned this study in order to assess some clinical characteristics of cases that came to our centre.

Method: The outpatient records belonging to cases that came to our service between September 2003 – September 2005 have been reviewed. We have reached a total of 323 cases. The data obtained from the outpatient records were entered in an information form, which has been developed by us.

Results: 323 cases had applied to EGEBAAM. 88.5 % of these is 323 cases is of male gender and 11.5 % is female. The mean is 16.2. 52.3 % of the cases have social security whereas 47.7% do not have any. It has been found that 94.4% of these cases smoke and 5.6% do not. 93.8 % of all cases take or smoke substance other than cigarette whereas 6.2 % do not. The most common substance used is cigarette (94.4%). This is followed by marijuana (75.2 %), inhalant (53.8 %), ecstasy (43.6 %), alcohol (43.2 %), benzodiazepines (31.4 %), cocaine (2.6 %), other tablets (1.7 %), opioids (0.3 %). When smoking is excluded, it has been observed that 86.9 % of the cases are the multiple substance users. The onset age of cases who participated in this study was 13.7 ±2.16. The age, when they came for the treatment is 16± 16±1.65. There is 29 ±29±23.98 month between the onset and treatment on average.

Conclusion: In terms of some clinical parameters (most preferred substances, onset age, outpatients rate), child and adolescent substance users differ from adult substance users.

Key words: Substance use disorder, adolescent substance addictiveness, child and adolescent treatment centre.

¹ Uzm. Dr. EGEBAAM (Ege Üniv. Çocuk, Ergen, Alkol ve Madde Bağımlılığı Araştırma ve Uygulama Merkezi) .

² Prof. Dr. Ege Üniv. Tıp Fak. Çocuk Psikiyatrisi A.D., EGEBAAM

³ Prof. Dr. Ege Üniv. Tıp Fak. Psikiyatri A.D. Bağımlılık Tedavi Birimi, EGEBAAM

⁴ Uzm. Dr. Ege Üniv. Tıp Fak. Psikiyatri A.D. Bağımlılık Tedavi Birimi

⁵ Pratisyen Dr. EGEBAAM

GİRİŞ

Madde kullanımı ve bağımlılığı sorunu son yıllarda Türkiye'nin gündemine yerleşmiştir. Gerek epidemiyolojik gerekse diğer kayıtlar incelendiğinde, Türkiye'de madde kullanım oranının Avrupa Ülkeleri' ne ve Amerika Birleşik Devletleri' ne göre daha düşük oranda olduğu buna karşın madde kullanım sıklığında artış olduğu bildirilmektedir (1). Ülkemizde madde kullanım sıklığını belirlemeye yönelik epidemiyolojik çalışmalar sayıca yetersiz olmakla beraber yapılmaktadır (2).

Amerika Birleşik Devletleri'nde (ABD) 1992 yılında genel popülasyonda 42862 erişkin ile görüşülerek yapılan "National Longitudinal Alcohol Epidemiologic Survey" (NLAES) araştırmalarından elde edilen verilere göre, yaşam boyu alkol kullanım bozukluğu prevalansı %18.2, madde kötüye kullanımı %3.14, madde bağımlılığı %2.91 olarak bulunmuştur (3). 1994'de İngiltere'de (British Crime Survey) madde kullanımını erkeklerde iki kat fazla bulunmuştur. En sık kullanılan maddenin esrar olduğunu bildirmiştir. Herhangi bir zamanda esrar kullanım oranı 30- 59 yaş grubunda %15 bulunmuştur. Daha erken yaşlarda kullanım sıklığının arttığı bildirilmiştir. Bu oran 16- 29 yaş arasında %45, bir başka deyişle üç kat fazla bulunmuştur. 16- 29 yaş arası bireylerde herhangi bir uyuşturucu maddenin en az bir kez kullanıma oranları sırasıyla amfetamin %14, uçucular %13, mantar hallusinojenleri %10, LSD %9, ekstazi %6, kokain %3, eroin, krak kokain veya metadon %1 olarak tespit edilmiştir. Gelişmiş ülkelerde madde kullanım yaygınlığı gelişmekte olan ülkelerle karşılaştırıldığında daha yüksektir. ABD'de 1997'de yüksek okullarda saptanan yasa dışı madde kullanımını yıllık prevalansı %42.4 olarak belirlenmiştir. Bu oran esrar için %20.7' dir (4). İngiltere'de 10 ayrı üniversiteyi kapsayan bir araştırmada erkek öğrencilerin %60'ının, kızların %55'inin en az bir kez esrar kullandığı bildirilmiştir (3).

Yaklaşık 29 ülkede 1995 yılında yürütülen ESPAD çalışmasının sonuçlarını inceleyecek olursak; yaşam boyu en az bir kez esrar kullanımı %12 dir. Bu oran İngiltere de %41, İrlanda da %37, İtalya da %19, Danimarka da %17, Ukrayna da %14, Polonya da %8, İsveç de %6, Finlandiya da %5, Norveç de %6, Türkiye de %4, Macaristan da %4 olarak saptanmıştır (5)

ABD'de geliştirilen ve öğrencilerde madde kullanım sıklığını araştırmayı amaçlayan "Monitoring the Future" çalışmasının 1998 yılı verilerine göre öğrencilerin %22.8 inin son bir ay içinde esrar kullandığı saptanmıştır (6). Ülkemizde yürütü-

len bir çalışmada ilköğretim öğrencileri arasında esrar kullanım oranı %1.2, ortaöğretim öğrencilerindeyse %4.0 olarak saptanmıştır. İstanbul da 1991 yılında lise öğrencileri arasında yapılan bir çalışmada yaşam boyu en az bir esrar kullanımı %0.7, sigara ve alkol dışında herhangi bir maddenin kullanımı %2.6 olarak bulunmuştur (7). Yine İstanbul'da 1996 yılında yapılan araştırmada yaşam boyu esrar kullanımı %4.2 olduğu belirlenmiştir (8). Türkiye genelinde 1998 yılında yürütülen ve lise öğrencilerinde sigara, alkol ve madde kullanım yaygınlığını araştıran SAMAY (Lise Gençleri Arasında Sigara, Alkol ve Madde Kullanım Yaygınlığı/ 1998) isimli araştırmanın sonuçlarına göre öğrencilerin %3.6' sının esrar kullandığını bildirilmiştir (9).

Maddeleri kullanım sıklıklarına göre sıraladığında esrardan sonra uçucu maddeler gelmektedir. Çok farklı türde karşımıza çıkan inhalanlar yasa dışı olmaması, her öğrencinin çantasında bulunabilir olması, ucuz ve kolay elde edilebilir olması kullanım sıklığının artmasına neden olmaktadır (1). Yaşam boyu en az bir kez uçucu madde kullanımı değişik illerde %3.9 ile %12.8 arasında görülmektedir. Öğrencilerin %5'i yaşam boyu 1-2 kez uçucu kullandığını bildirmiştir. 10 kez ve üstü kullananların oranı %1.3'tür (9). Uçucu madde kullanıcılarının özelliklerin araştırıldığı bir çalışmada olguların maddeye başlamasının erken yaşlarda olduğu ve diğer maddelerin kullanımına geçişte bir basamak oluşturduğu üzerinde durulmuştur (10).

Kullanıcıların tercih ettikleri maddeler zamanla değişiklikler göstermektedir. Günümüzde eğlence kültüründe meydana gelen değişimin etkisi ile özellikle batı toplumlarında, ekstazi ve benzeri uyarıcı maddelerin kullanımı giderek artmaktadır (7). Ankara 'da, 1990 yılında 1382 üniversite öğrencisinde yapılan bir çalışmada ekstazi anketinde sorulan maddeler arasında dahi yer almazken 2003 yılında ortaöğretim gençliği arasında yapılan bir çalışmada araştırmaya katılanların %2.5 'i yaşam boyu en az bir kez ekstazi kullandığı belirlenmiştir.

2001 yılında liselerde yürütülen bir çalışmada esrar, ekstazi ve uçucu madde kullanımı dışında diğer maddelere baktığımızda eroin kullanım sıklığı son 12 ay için %0.4 ile %3.9 arasında değiştiğini, benzodiazepin kullanım oranları son 12 ay için %1.1 ile %5.1 arasında değiştiği bildirilmiştir (9).

Sigara ve alkol yasal olarak ticareti yapılan maddelerdir. Yurt dışında kullanım yaygınlığı alınan önlemlerle giderek azalmaktadır. Ne yazık ki bizim ülkemiz için aynı durum geçerli değildir.

2003 yılında İstanbul'da Ögel ve arkadaşları tarafından yapılan bir araştırmada, çalışmaya katılanların %76.9' u yaşam boyu en az bir kez sigara kullandığını belirtmiştir. İlk olarak sigara içmeyi deneme yaşı ortalaması 16.9 ± 5.4 yıldır (11). İlköğretim öğrencileri arasında yaşamı boyunca en az bir kez tütün kullandığını belirtenlerin oranı %16.1'dir. Ortaöğretim öğrencilerinde tütün yine en sık kullanılan maddedir (12). Lise öğrencileri yaşam boyu en az bir kez sigara kullanma oranı %63.9 bulunmuştur (9). Lise öğrencileri arasında sigara içme sıklığı genel topluma göre daha düşük bulunmuştur. Lise yıllarında alkol kullanımı genelde son 30 günde alkol kullandığını bildirenlerin oranı %17.3 bulunmuştur (9).

Yapılan bazı alan çalışmalarında İzmir' de ortaokul ve liseye devam eden ergenler arasında madde kullanımının sık görüldüğü saptanmıştır. (9, 12, 13, 14) İzmir lise dönemindeki ergenler arasında ekstazi (%5.2) ve son 30 gün içinde alkol kullanımının en sık olduğu ildir (9, 12).

Elde edilen tüm bu verilere rağmen epidemiyolojik çalışmaların bazı sınırlılıkları vardır. Bu sınırlılıklar şunlardır: araştırmalar lise ve daha az sıklıkla ortaokul öğrencilerini kapsamaktadır; her araştırmada farklı bir yöntemin ya da aracın kullanılması; araştırmaya katılanlara anketörler tarafından kimliklerinin gizli kalacağı yolunda güvence verilmesine rağmen yasa dışı madde kullanımının saklanması (2). Oysa madde sorunundan kurtulmak için tedavi merkezlerine başvuran olgular tedavi sürecinde kurulan işbirliği ve sağlanan güvenli ortamında daha sağlıklı bilgiler vermektedir. Hastane kayıtları madde kullanım sorunu olan bireylerin sosyodemografik özelliklerini, madde kullanım şekillerinin belirlenmesini sağlar. Bu amaçla EGEBAM'a (Ege Üniversitesi Çocuk Ergen Alkol ve Madde Bağımlılığı araştırma ve Uygulama Merkezi) başvuran olguların bazı sosyodemografik ve klinik özelliklerinin değerlendirilmesi planladık.

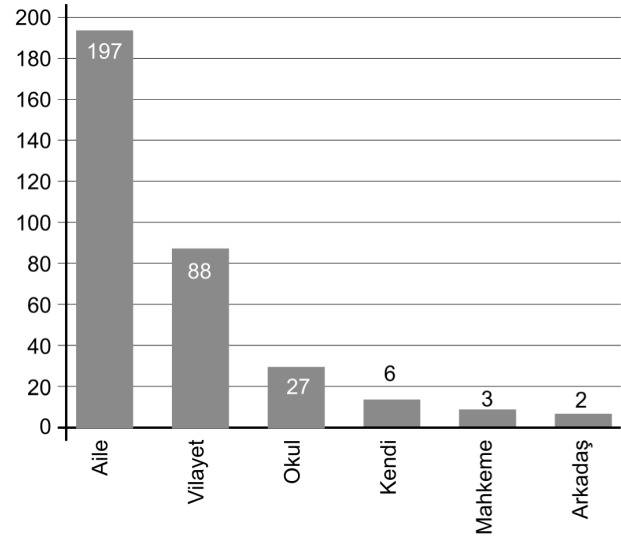
Y...NTEM

EGEBAM Eylül 2003 yılında hizmete giren ergen ve çocuklara yönelik bir bağımlılık merkezidir. Bu kurumda hem yataklı hem de ayakta bağımlılık tedavisi uygulanmaktadır. Merkeze başvuran tüm olgular ilk olarak poliklinikte değerlendirilmektedir. Bu değerlendirme ardından farklı tedavi seçenekleri sunulmaktadır. Başvuran her hasta için ayrı bir dosya açılmakta tekrarlayan kontrollerinde de aynı dosyalar kullanılmaktadır. Her gelişinde kayıt bilgileri yeniden gözden geçirilmektedir. Gerçeği yansıtmayan bilgiler düzeltil-

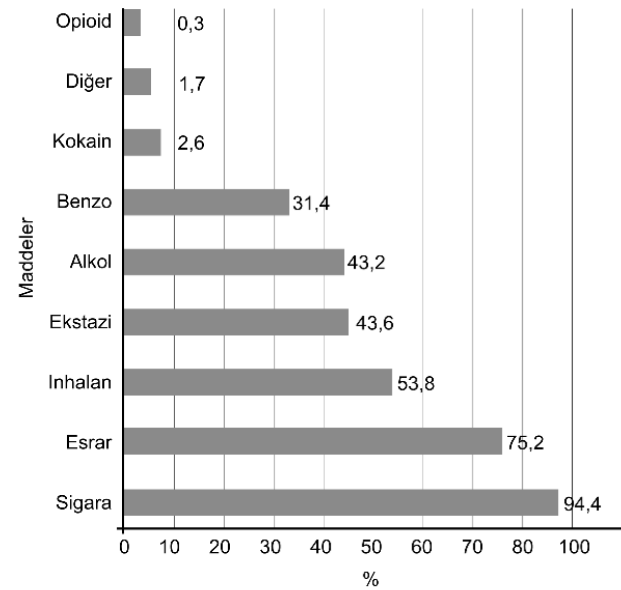
Tablo 1: Sigara Kullanım Sıklığı

	Sayı	%
Sigara Kullanıyor	305	94.4
Sigara Kullanmıyor	18	5.6
Toplam	323	100

Grafik 1: Olgu Başvuru Yolları

Grafik 2: Madde Kullanım Oranları

Tablo 2: Sigara Dışı Madde Kullanım Sıklığı

	Sayı	%
Sigara dışı madde kullanımı var	303	93.8
Sigara dışı madde kullanımı yok	20	6.2
Toplam	323	100

mektedir.

Bu çalışmada açılışından (Eylül 2003) Eylül - 2005' e kadar olan dönemde EGEBAM' a başvuran olguların kayıtları tarandı. Poliklinikte kaydı olan tüm olguların dosyasına ulaşıldı. Bu tarihler ara-

Tablo 3: Madde Kullanım Sıralaması ve Sıklıkları

Kullanılan Maddeler	1. Kullanılan Madde		2. Kullanılan Madde		3. Kullanılan Madde		4. Kullanılan Madde	
	N	%	N	%	N	%	N	%
Esrar	126	41.6	78	25.7	21	6.9	3	1
İnhalan	101	33.3	38	12.5	12	4	12	4
Alkol	58	19.2	35	11.6	24	7.9	13	4.3
Extasy	11	3.6	54	17.8	57	18.8	10	3.3
Benzo	3	1	24	7.9	42	13.9	26	8.6
Kokain	1	0.3	3	1	1	0.3	3	1
Eroin	0	0	0		0	0	1	0.3
Hap(diğer)	3	1	1	0.3	1	0.3	0	0
Toplam	303	100	233	76.9	158	52.1	68	22.4

Tablo 4: Maddeye, Sigara, Başlama; Tedaviye Başvurma Yaşları

	Cinsiyet	Aritmetik Ortalama	Standart sapma	P
Yaş (yıl)	Kadın	16,35	1,78	0.676
	Erkek	16,22	1,79	
İlk maddeye başlama yaşı (yıl)	Kadın	14,52	2,37	0.030
	Erkek	13,65	2,12	
Sigaraya başlama yaşı (yıl)	Kadın	13,29	2,40	0.140
	Erkek	12,15	2,73	
İlk tedaviye başvurma yaşı (yıl)	Kadın	16,06	2,03	0.998
	Erkek	16,06	1,60	
Tedaviye kadar geçen süre (ay)	Kadın	20.03	18.85	0.019
	Erkek	30.13	24.33	

Tablo 5: Hastanede Yatarak Tedavi Görme

	N	%
Yattı	96	29,7
Yatmadı	227	70,3

sında toplam 323 olgunun başvurduğu belirlendi. Olguların dosya bilgileri tarafımızca geliştirilen bilgi formuna aktarıldı.

Elde edilen bilgiler SPSS 10 programı ile incelendi. Aritmetik ortalama, mod, median, Spierman korelasyon analizi, ve bağımsız değişkenler için t testi uygulandı.

BULGULAR

EGEBAM' a bu süre içinde 323 olgu başvurmuştur. Başvuran olguların %88.5' i (n:286) erkek, %11.5 (n:37) kız hastalardan oluşmaktadır. Olguların yaşlarının aritmetik ortalaması 16.2 olarak bulunmuştur. Cinsiyete göre değerlendirdiğimizde erkek 16.2 ± 1.78, kadınlar için 16.3± 1.79 olarak bulundu. Yaş açısından cinsiyete göre fark istatistiksel olarak anlamlı değildir (p:0.676).

Kurumumuza başvuru yollarına baktığımızda en sık olarak aile %61 (n:197), okul ve rehber öğ-

retmenler %8.4 (n:27), kendi %6 (n:1.9), arkadaş %2 (n:0.6), mahkeme %0.9 (n:3), valilik %27.2 (vali yada yöneticiler %4-n.13, gençlik merkezi %10.8-n:35, yurt %2.2-n:7, kolluk kuvveti %2.2- n:7, KORDEM %8-n:26) (tablo 1) Tüm olguların %29.1 (n:94) İl Sosyal Hizmetler Müdürlüğü ile bağlantısı vardır.

Yerleşim yerlerini incelediğimizde %81.7 (n:264) şehirde, %17.3 (n:56) ilçede, %0.9 (n:3) köyde yaşadığını belirlendi. %47.1 (n:152) daire, %8.4' ünün (n:27) gecekonuda, %35.6 (n:115) müstakil konutta, %7.7 (n:25) yurttan yaşadıklarını belirledik, diğer olarak tanımlanan mekanlarda 4 kişinin (%1.2) yaşadıkları saptandı.

Kurumumuza başvuran olguların %52.3' ünün (n:169) sosyal güvencesi varken, %47.7' ünün (n: 154) sosyal güvencesi bulunmamaktadır. Kurumlara göre dağılımlarına baktığımızda emekli sandığı %15.5 (n:50), Bağ-Kur %2.8 (n:9), SSK %34.1 (n:110) olarak bulunmuştur. Sosyal güvenlik şemsiyesi altında olmamakla beraber 34 kişinin yeşil karttan (%10.5), 44 kişinin il sosyal yardımlaşma ve dayanışma vakfından (%13.6), 1 kişinin de özel sigortadan (%0.3) faydalandıkları saptanmıştır. 75 kişi ücretlerini kendi karşılamaktadır.

EGEBAM' a başvuran olguların %94.4' ünün

(n:305) sigara kullandığı, %5.6' sının (n:18) sigara kullanmadığını belirlendi. (Tablo 1) Tüm olguların %93.8' inin (n:303) sigara dışı madde kullandığını %6.2' sinin (n:20) ise kullanmadığı belirlendi. (Tablo 2) Hem sigara kullanmayan hem de madde kullanmayan kişi sayısı yalnızca 4 (%1.2) olarak belirlendi. Bu kişiler ailenin isteği üzerine kurumumuza başvurmuştur. Yalnızca 16 (%4.9) kişi sigara sorunu nedeni ile kurumumuza başvurdu.

Madde kullanım oranlarına baktığımızda en sık kullanılan maddenin sigara olduğu (%94.4) anlaşılmaktadır. Onun ardından sırasıyla esrar (%75.2), inhalan (%53.8), eksazi (%43.6), alkol (%43.2), benzodiazepam (%31.4), kokain (%2.6), diğer (%1.7), opioid kullanımının (%0.3) olduğu belirlendi. (Grafik 2)

Sigara dışı madde kullanımında ilk tercih edilen ya da sıklıkla kullanılan maddelerden esrarın en sık (%41.6) kullanıldığı belirlendi. Bunu sırasıyla uçucu maddeler %33.3, alkol %19.2, ekstazi %3.6, benzo %1, diğer %1 ve kokain %0.3 olarak izlemekteydi. Opioid ilk kullanılan maddeler arasında değildi.

303 olgu en az bir tane sigara dışı madde kullandığı, 233'ü (%76.8) ikinci bir madde kullandığı, 158 olgunun (%52.1) üç madde kullandığı, 68 olgunun (%22.6) dört ya da daha çok madde kullandığı bildirilmiştir. (Tablo 3) Bu sonuçlarla sigara kullanımı dışlandığında olguların %86.9' unun çoğul madde kullanıcısı oldukları belirlenmiştir.

Araştırmamızda yer alan olguların maddeyi ilk kullanma yaşları 13.7 ± 2.16 (mod:14) olarak bulunmuştur. İlk tedaviye başvurma yaşları ise 16 ± 1.65 (mod:17) dir. Kullanmaya başlama ile tedaviye başvurma arasında ortalama 29 ± 23.98 ay (mod:24) gibi bir süre vardır. Sigaraya başlama yaşı ise 12.3 ± 2.72 (mod:14) olarak bulunmuştur. Sigaraya ve maddeye en sık başlama yaşınının 14 olduğu belirlendi. Bu değer her iki grupta aynıydı. Bu grubu sigaraya başlama ve diğer maddelere başlama açısından karşılaştırdığımızda (spearman korelasyon analizi) iki grup arasında fark istatistiksel olarak anlamlıdır. (p:0.000) Madde kullanımının başlamasından tedaviye kadar geçen süre ve ilk maddeye başlama yaşı cinsiyette göre değerlendirildiğinde istatistiksel açıdan (bağımsız gruplar T testi) fark anlamlıdır. (sırasıyla p: 0.019,0.030). Ancak sigaraya başlama ilk tedaviye başvurma açısından cinsiyetler arasında fark istatistiksel (bağımsız gruplar T testi) anlamlılık düzeyinde değildir. (sırasıyla p:0.140, 0.998)

EGEBAM'a başvuran olguların %29.7' si (n:96) yatarak tedavi görmüştür. Yataklı tedavi görenlerin %61.5' i (n:59) 1 kez, %29.2' si (n:28) 2 kez,

%8.3' ü (n:8) 3 kez ve %1'i (n:1) 1 kez yatarak tedavi görmüştür (Tablo 5).

TARTIŞMA

Poliklinik ve yataklı tedavi gören hastaların cinsiyete göre dağılımlarına baktığımızda başvuran olguların %88.5' i (n:286) erkek, %11.5 (n:37) kız hastalardan oluştuğunu görmekteyiz. Çalışmamızda elde edilen bulguyu ülkemizde erişkinler için yataklı tedavi veren diğer kurumlarla karşılaştırdığımızda EÜTF Psikiyatri AD Bağımlılık Tedavi Birimine (EÜTFP BTB) başvuran hastaların benzer bir cinsiyet dağılımı (%88.3'ü erkek, %11.7'si kadındır.) gösterdikleri belirlendi (15). AMATEM 2000 yılı verilerinde bu oran 11/1'dir (16). 1998-2002 yılları arasında AMATEM de tedavi gören hastaların yıllara göre cinsiyet dağılımları değerlendirildiğinde kadınlarda %4.2- %4.9, erkeklerdeyse %95.1-%95.8 olarak belirlenmiştir (17). Türkcan(1997) ve Evren (2000) yürütmüş olduğu çalışmalarda daha önce AMATEM'e yatan tüm olgular veya yatarak tedavi gören alkol dışı psikoaktif madde kullananlarla yapılan çalışmalarda erkek olguların oranı %87 ve %98 arasında olduğunu bildirmişlerdir (17). ABD'de yapılan "Epidemiyolojik Alan Çalışması" (ECA), erkeklerde alkol dışı madde kullanım bozukluğunun kadınlara göre 2- 3 kat daha fazla olduğunu belirlenmiştir (18). EGEBAM' a başvuran hastaların cinsiyet dağılımı AMATEM ve EÜTF Psikiyatri BTB verilerine yakındır. Alkol bağımlılığı konusunda yapılmış olan farklı çalışmalarda kadın hastaların düşük oranda olduğu bildirilmiştir (19, 20). Özel tedavi kurumu verilerinde yatan kadın hasta oranı devlet hastanesi verilerine göre biraz daha fazla olsa da, bağımlılık tedavisi için yatarak tedavi gören kadın sayısı belirgin olarak azdır (19, 20, 21). Bununla beraber fiziksel şartlarda ki kısıtlılıklar nedeni ile EGEBAM' a kız hasta yatırılmamaktadır. Yatarak tedavi görmesi gereken kız hastalarımız yatış için EÜTFP BTB yönlendirilmektedir. Bu durum kız hasta sayısının daha az olmasının nedeni olabilir.

EGEBAM' a başvuran hastaların en sık kullandıkları maddenin sigara olduğu (%94.4) saptandı. 1998- 2002 yıllarını kapsayan AMATEM verilerindeki sigara kullanımı oranlarını %92.5- %94.8 olarak bildirilmiştir(16). İki kurum arasında sigara kullanımı açısından bildirilen oranlar birbirine benzerdir. Bununla beraber sigara içmeye başlama yaşı açısından hasta grubumuzda cinsiyete göre bir fark saptanmamıştır. Bunun dışında sigara kullanımı madde kullanımından önce başladığı belirlenmiştir.

Kurumumuza başvuran olguların sigaradan sonra tercih ettikleri maddelerin esrar (%75.2), inhalan (%53.8), ekstazi (%43.6), alkol (%43.2), benzodiazepam, kokain (%2.6), diğer (%1.79), opioid (%0.3) olduğu belirlendi. 1998 ve 2001 yılında yayımlanan AMATEM verilerini değerlendiren iki ayrı çalışmada kullanım oranlarına baktığımızda eroin yani opioid kullanım oranının %47–68, esrar kullanım oranının %2.5–14 ve uçucu madde kullanım oranının %3–8 arasında olduğunu bildirmektedir (16, 21) Bu veriler EGEBAM'ın verilerinden oldukça farklıdır. AMATEM de tedavi gören olgular arasında opioid kullanıcılarının daha sık gözükmelerinin nedenleri, erişkin dönemde alkol dışında en fazla yatarak tedavi gören hastaların eroin kullanıcıları olması; eroin bağımlılığında yoksunluk belirtilerinin ağır olması ve yaşam kalitesini olumsuz etkilemesi tıbbi destek arayışını artırması; 13–18 yaş dönemindeki bireylerin henüz eroin kullanımına başlamaması olarak sıralanabilir (16, 17).

Bu sonuçlarla sigara kullanımı dışlandığında olguların %86.9'unun çoğul madde kullanıcıları oldukları belirlenmiştir. Oysa EÜTFP BTB de tedavi gören olgularda çoğul madde kullanım oranı %30.8 olduğu bildirilmiştir İki bulgu arasında ki farkın bu derece belirgin olması kullanıcı profillerindeki farklılıklardan kaynaklanabilir.

Sigarayı inceleme dışında bıraktığımızda ilk olarak kullanılan maddeler arasında esrarın %41.6 kullanım oranı ile ilk sırada geldiği belirlendi. Bu maddeyi sırasıyla uçucu maddeler %33.3, alkol %19.2, ekstazi %3.6, benzo %1, diğer %1 ve kokain %0.3 olarak izlemektedir. Opioid ilk kullanılan maddeler arasında değildi. Bu bulgu esrarın yasadışı maddeye geçişte basamak madde olduğu görüşünü desteklemektedir. Bununla beraber bir diğer üzerinde durulması gereken bulgu alkol kullanım oranının bu yaş döneminde daha düşük olmasıdır. Bunun nedeni alkol kullanımının sosyal olarak kabul görmesi ve görülen zararların daha ileri yaşlarda ortaya çıkmasıdır. Alkol kullanan kişilerin madde kullananlara göre daha ileri yaşlarda tedaviye başvurumaktadırlar (16, 22).

Kurumumuza başvuran olguların maddeyi ilk kullanma yaşları 13.7 ± 2.16 (mod:14) olarak bulunmuştur. İlk tedaviye başvurma yaşları ise 16 ± 1.65 (mod:17) dir. Kullanmaya başlama ile tedaviye başvurma arasında ortalama $29 \pm 29 \pm 23.98$ ay (mod:24) gibi bir süre vardır. EÜTFP BTB 10 yıllık kayıtlarının incelendiği bir çalışmada madde kullanmaya başlama yaşı esrar için 19.89 ± 7.10 , eroin için 21.40 ± 7.47 , uçucu madde için 14.27 ± 3.22 , çoğul madde için 16.01 ± 6.59 olarak bildirilmiştir

(3). EGEBAM' a başvuran olguların %9'unun (n:27) 10 yaşın altında madde kullanmaya başladıkları belirlendi. 1998–2002 yılları arasında AMATEM' de yürütülen çalışmada ilk kullanım yaşının 11- 20 yaş arasında olduğu bildirilmiştir. Yine aynı çalışma da 6–10 yaş arasında kullanmaya başlayanların olduğu bildirilmektedir.(17) EÜTFP BTB ile EGEBAM arasında bu fark iki kurumun farklı yaş grubundaki hastalara hizmet etmesinden kaynaklanabilir. Oysa çocuk ve ergenlerde madde kullanım yaygınlığını inceleyen araştırma sonuçları EGEBAM verilerine benzerdir.

Dokuz ilde ilk ve ortaöğretim öğrencilerinde tütün, alkol ve madde kullanım yaygınlığını araştıran bir çalışmada esrar deneme yaşı ortalaması; ilköğretimde ve orta öğretim öğrencileri arasında sırasıyla 12.8 ± 1 , 13.8 ± 1.9 yaş olarak saptanmıştır. Bu ortalama kızlarda 12.7 ± 1.3 , 14.0 ± 1.8 , erkeklerde 12.9 ± 1.7 , 13.7 ± 1.9 dir (13). Esrar kullanımının yaygınlığını araştıran bir başka çalışmada ilköğretim ve ortaöğretim öğrencileri için sırasıyla 12.2 ± 2 , 13.8 ± 1.93 yaş olarak bulunmuştur. (14). Uçucu madde kullanım yaşı ilköğretim ve ortaöğretim öğrencilerinde sırasıyla 12.0 ± 2.2 , 13.4 ± 1.8 olarak bildirilmiştir (13). İlk olarak ekstazi deneme yaşı ortalaması ise 13.4 ± 1.9 yaş; bu ortalama kızlarda 13.3 ± 2.0 , erkeklerde 13.4 ± 1.9 yaş olarak bildirilmiştir (14). Yürütülen bu çalışmada sigara dışında herhangi bir maddeye başlama yaşı açısından cinsiyetlere göre fark istatistiksel anlamlılık düzeyindedir.

EGEBAM' a başvuran olguların yataklı tedavi görme oranları %29.2'dir. EÜTFP BTB'er bu kurumlarda tedavi gören kişilerde bu oran %20.9 olduğu bildirilmiştir (15).

SONU,

Bu çalışmada çocuk ve ergenlere yönelik bir madde bağımlılığı merkezine başvuran olguların sosyodemografik özellikleri incelenmeye çalışılmıştır. Çocuk ve ergen madde kullanım bozukluğu olan kişilerin bazı klinik parametreler açısından (tercih edilen maddeler, madde kullanmaya başlama yaşları, yatış oranları) erişkin madde kullanıcılarından farklı bir hasta grubu olduğunu düşündürmektedir. Özellikle gençler arasında yasadışı madde kullanımının giderek yaygınlaşma eğiliminde olması bu kişilere yönelik yeni tedavi stratejilerinin geliştirilmesi gerekmektedir. Tedavi alternatifleri planlanırken koruyucu tedbirlerin önceliği göz ardı edilmemelidir.

KAYNAKLAR

- 1- Ögel K, Tamar D, Çakmak D. Madde kullanımı sorununda Türkiye'nin yerine bir bakış. Turk Psikiyatri Derg 1998; 9: 301-307.
- 2- Doğan O. Sivas ilindeki lise öğrencilerinde madde kullanımı yaygınlığı. Bağımlılık Dergisi 2001; 2: 53-56.
- 3- NLAES 1992. Comorbidity between DSM-4 alcohol and drug use disorders. Alcohol Health & Research World 1996; 20:67, 6p.
- 4- Jaffe J.M. Substance-related disorders. In: Sadock V (eds). Kaplan & Sadock's Comprehensive textbook of psychiatry, Seventh Edition. Philadelphia: Lippincott Williams & Wilkins, 2000: 934-941.
- 5- Hibell B, Anderson B, Bjarnason T, et al. Alcohol and other drug use among students in 26 European countries. The Swedish Council for information on alcohol and other drugs, CAN. Council of Europe., Co-operation group to combat drug abuse and illicit trafficking in drug (Pompidou Group) 1995
- 6- Johnston L, O.Malley P, Bachman J. National survey results on drug use from the monitoring the future study, 1975-1998. U.S Department of Health and Human Services; Public Health Service National Institutes of Health, 1999.
- 7- Özer ÖA. Ortaöğretimde Öğrencilerin Psikoaktif Madde Kullanımına Yaklaşımı ve Demografik Özellikler. Uzmanlık Tezi, İstanbul: Bakırköy Ruh ve Sinir Hastalıkları Hastanesi, 1991.
- 8- Ögel K, Tamar D. Uyuşturucu maddeler ve bağımlılık okul eğitim paketi, öğrenci anketi bulguları. İstanbul: AMATEM- Özel Okullar Derneği Yayını. 1996; 12-23.
- 9- Ögel K, Tamar D, Evren C, Çakmak D. Lise gençleri arasında sigara, alkol ve madde kullanım yaygınlığı. Turk Psikiyatri Derg 2001;12: : 47-52.
- 10- Evren C, Ögel K, Tamar D, Çakmak D. Uçucu madde kullanıcılarının özellikleri. Bağımlılık Dergisi 2001; 2: 57-60.
- 11- Ögel K, Tamar D, Özmen E, ve ark. İstanbul örneğinde sigara kullanım yaygınlığı. Bağımlılık Dergisi 2003; 4: 105-108.
- 12- Ögel K, Çorapçioğlu A, Sır A, ve ark. Dokuz ilde ilk ve ortaöğretim öğrencilerinde tütün, alkol ve madde kullanım yaygınlığı. Turk Psikiyatri Derg 2004; 15: 112-118.
- 13- Ögel K, Uguz Ş, Sır A, ve ark. Türkiye'de ilköğretim ve ortaöğretim gençliği arasında esrar kullanım yaygınlığı. Bağımlılık Dergisi 2003; 4: 15-19.
- 14- Ögel K , Çorapçioğlu A , Tot Ş, ve ark. Türkiye 'de ortaöğretim gençliği arasında ecstasy kullanımı. Bağımlılık Dergisi 2003;4: 67-71.
- 15- Doğanavşargil Ö, Sertöz Ö, Coşkunol H, Şen G. EÜTF Psikiyatri Anabilim Dalı Bağımlılık Tedavi Birimi'nin hasta verilerinin on yıllık geriye dönük olarak incelemesi: madde kullanan hastaların sosyodemografik özellikleri. Bağımlılık Dergisi 2004; 5: 115-120.
- 16- Evren C, Çakmak D. Alkol ve madde kullananların özellikleri: 2000 yılına ait AMATEM'eyatan hastalarının incelenmesi. Düşünen Adam 2001; 14: 142-149.
- 17- Saatçioğlu Ö, Evren C, Çakmak D. 1998-2002 yılları arasında yatarak tedavi gören alkol ve madde kullanımı olan olguların değerlendirilmesi. Bağımlılık Dergisi 2003; 4: 109-117
- 18- Reiger DA, Farmer ME, Rae DS. Comorbidity of Ö. mental disorders with alcohol and other drug abuse. Result from The Epidemiologic Catchment's Area (ECA) Study. JAMA 1990; 21; 264: 2511-2518
- 19- Pektaş Ö, Kalyoncu A, Mırsal H, Beyazyürek M. Alkol Bağımlılığında sosyodemografik değişkenler, klinik özellikler ve tedavi sonuçlarının cinsiyetler arasındaki farklılıklarının incelenmesi. Bağımlılık Dergisi 2001; 2: 25-29.
- 20- Mırsal H, Kalyoncu A, Pektaş Ö. Alkol bağımlılığında klinik özellikler ve sosyodemografik değişkenler. Bağımlılık Dergisi 2000; 1: 81-88.
- 21- Türkcan A. Türkiye' de madde kullananların profili: hastane verilerinin incelenmesi. Düşünen Adam 1998; 11: 56-64.
- 22- Catterello AM, Clayton RR, Leukefild CG. Adolescent alcohol and drug use. Oldham JM (editor). Review of Psychiatry. Washington DC: American Psychiatric Press, 1995: 151-169.